

**לאום
ולאומיות
בישראל
ובעמים**

ראשית הדרך עד 1920

מותאם לתוכנית הלימודים החדשה לבגרות בהיסטוריה

תוכן העניינים

התפתחות הלאומיות המודרנית

4	מאפייני הלאומיות המודרנית	פרק 1
16	תנועות לאומיות באירופה במאה ה-19	פרק 2
24	מאבק הלאומים באירופה במאה ה-19	פרק 3
29	מלחמת העולם ה-1 ומדינות לאום חדשות	פרק 4

מלאומיות יהודית לתנועה הציונית

37	התגבשות הלאומיות היהודית באירופה	פרק 5
49	מעבר מלאומיות יהודית לתנועה לאומית	פרק 6
55	הציונות התנועה הלאומית של היהודים	פרק 7
67	האידיאולוגיות בלאומיות היהודית	פרק 8

ההגשמה של התנועה הציונית

78	הגשמה לאומית של התנועה הציונית	פרק 9
82	עלייה והתיישבות בארץ ישראל	פרק 10
98	חברה ותרבות יהודית בארץ ישראל	פרק 11
107	ההישג המדיני של ההנהגה הציונית	פרק 12
116	השוואה בין תנועות לאומיות באירופה לתנועה הציונית	פרק 13

התפתחות

הלאומיות

המודרנית

פרק 1 - מאפייני הלאומיות המודרנית

1. לאומיות ותודעה לאומית

מהי לאומיות?

לאומיות היא הקשר בין הרגש הלאומי של תחושת ההשתייכות ללאום לבין הדרישה למסגרת מדינית פוליטית. ידוע כי:

- **הלאומיות מתפתחת** - כאשר הקבוצה מאמצת שאיפות פוליטיות שמטרתן הקמת מדינה ויצירת שלטון.
- **הלאומיות מתקיימת** - במדינה עצמאית שבה העם בוחר את מוסדות השלטון שלו וגבולותיה מוכרים על ידי המדינות השכנות.

מהי מדינת לאום?

מדינת לאום היא מדינה בה מתקיימת זהות בין האומה לבין המדינה. מדינת הלאום היא מדינה ריבונית בה הלאום חי בגבולותיה ומהווה את הרוב בתוכה.

מהי תודעה לאומית?

תודעה לאומית מתפתחת בקבוצה המודעת להשתייכותה לאומה, ומתלכדת סביב מטרות מדיניות שתכליתן: הגדרה עצמית בטריטוריה ששייכת לה והקמת מוסדות פוליטיים על פי תפיסתה. התודעה הלאומית מטפחת את הערכים הלאומיים של הקבוצה הקשורים ב:

- **שפה** - המשמשת ככלי המלכד של הקבוצה הלאומית אשר באמצעותה ניתן להנחיל את הערכים הלאומיים.
- **תרבות** - אלו כלל המנהגים והמסורות כולל הדת המהווים חלק מהגדרת הזהות הלאומית.
- **היסטוריה** - ההיסטוריה והמוצא המשותף לכלל היחידים המרכיבים את הקבוצה הלאומית (האתנית).

מוסכם על כלל החוקרים כי מרכיבים אלו מסייעים להגדרת התודעה הלאומית והלאומיות של אומה.

פרק 2- תנועות לאומיות באירופה במאה ה-19

ההתעוררות הלאומית בתקופת שלטונו של נפוליאון

בשנת 1804 הוכתר נפוליאון לקיסר צרפת, ובתקופת שלטונו דעכו הישגיה של

נפוליאון קיסר צרפת

המהפכה הצרפתית. בתחילה נהנה נפוליאון מתמיכה רחבה של אוכלוסיית העמים אותם כבש שראו בו משחררם משלטון המלכים האבסולוטיים. אך תוך זמן קצר הפכה התמיכה להתנגדות לכיבוש הצרפתי.

נפוליאון שהצהיר כי שלטונו מבוסס על עקרונות המהפכה הצרפתית, לא התחשב באופי הלאומי של העמים או בתרבותם, ולא אפשר להם שלטון חופשי ובחירות חופשיות. מצב זה הביא להתגבשותן של תנועות לאומיות בארצות שהיו תחת הכיבוש הצרפתי, שדרשו עצמאות וחירות והשתתפות בשלטון במדינותיהם.

בגרמניה, בלגיה, יוון, פולין וספרד פרצו מרידות בדרישה לעצמאות ושחרור מהכיבוש הצרפתי. קואליציה של מדינות הצליחה להביס את נפוליאון, לחדור לצרפת ובשנת 1814 לכבוש את פריז ולאליץ אותו לוותר על כיסאו.

קונגרס וינה והמאבקים הלאומיים

בשנת 1815 התכנסו נציגי המדינות המנצחות בווינה בירת אוסטריה, אליה הוזמנו גם נציגי צרפת, מתוך כוונה לפתור את הבעיות באירופה עם קריסת האימפריה של נפוליאון, ולהשיב אליה את היציבות. השמרנות שלטה בקונגרס בווינה, אותה ייצג ראש ממשלת אוסטריה

קלמנס פון מטרניך בהציגו את הדרישות הבאות:

- שיבה למשטר מלוכני בו שולט מלך משושלת המלוכה כשליח האל.
- השבת זכויות היתר לכנסייה ולאנשי האצולה.
- שיבה לגבולות שלפני המהפכה הצרפתית.

קלמנס פון מטרניך
ראש ממשלת אוסטריה

פרק 3 - מאבק הלאומים באירופה במאה ה-19

המעבר למאבק לאומי באירופה

כישלון של מהפכות "אביב העמים" הביא לאובדן אופייה הליברלי של הלאומיות האירופית, ובמחצית השנייה של המאה ה-19 החלו להתגלות תופעות של אלימות כלפי עמים אחרים.

קמילו קאבור
ראש הממשלה הראשון של איטליה

המאבק הלאומי לעצמאות איטליה

המאבק לאיחודה של איטליה ועצמאותה התמקד בתחילה כנגד אוסטריה, צרפת והכנסייה הקתולית. **קמילו קאבור** מנהיג התנועה הלאומית לשחרור איטליה "התחייה" וראש ממשלת **ממלכת פייאמונטה** דגל באיחוד איטליה תחת שלטון מלוכני. הוא הבין שאוסטריה ששלטה בחלקים נרחבים של איטליה לא תאפשר את איחודה.

קאבור כרת ברית עם **נפוליאון ה-3** קיסר צרפת שגם הוא לא היה מעוניין באיחודה של איטליה כמדינה חזקה לצד צרפת. אך, הבטחתו של קאבור להקים באיטליה פדרציה שתמנע הקמת מדינה חזקה, הביאה לשיתוף פעולה עם הצרפתים, ולסילוק האוסטרים בשנת 1858 מרוב שטחי צפון איטליה, ואיחודם תחת מלך פיימונטה. בשנת 1860 הצטרף למאבק הלאומי הגנרל **ג'וזפה**

ויטוריו עמנואלה ה-2
מלך פיימונטה ומלך איטליה

גריבלדי בראש אלף מתנדבים אשר כבש את דרום איטליה והאי סיציליה ומסר את השליטה עליהם למלך פיימונטה. בשנת 1861 הוכרזה עצמאות איטליה תחת שליטתו של **ויטוריו עמנואלה ה-2** מלך פיימונטה. אך העיר רומא עדיין נותרה תחת שלטון האפיפיור, והעיר וונציה תחת שלטון האוסטרים. בשנת 1866 הצטרפה וונציה לאיטליה, ובשנת 1870 הצטרפה העיר רומא ואיחודה של איטליה הושלם. איטליה הפכה למדינה עצמאית והעיר רומא הוכרזה כעיר הבירה שלה.

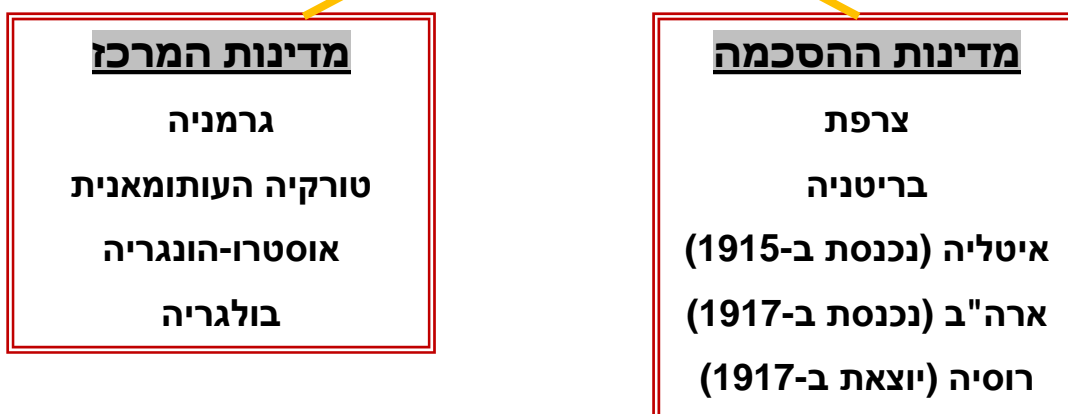
פרק 4 - מלחמת העולם ה-1 ומדינות לאום באירופה

המצב באירופה לפני מלחמת העולם ה-1

ערב מלחמת העולם הראשונה, אירופה הייתה רוויה בניגודים פוליטיים ובחששות של מדינות מפני פגיעה בריבונותן וביטחונן מצד מדינות שכנות. התחרות בין המעצמות לא פסקה. אנגליה, צרפת, גרמניה, אוסטרו-הונגריה ורוסיה היו המעצמות ששיחקו תפקיד מכריע בתחרות הזו. החשדות והחששות ההדדיים גרמו למדינות לכרות בריתות הגנה, הסכמים והבנות ביניהן. אירופה הייתה חבית חומר נפץ. מה שהיה חסר זה ניצוץ קטן כדי לגרום להתפוצצות הגדולה. **ביוני 1914** נרצחו יורש העצר האוסטרו-הונגרי **פרנץ פרדיננד ואשתו**, כאשר היו בביקור ממלכתי בבוסניה הרצוגובינה על ידי מתנקש מחברי הארגון הסרבי הלאומני "היד השחורה".

ב-28 יולי 1914 הכריזה אוסטרו-הונגריה מלחמה על סרביה. הכרזת המלחמה הפעילה את מערכת הבריתות וההסכמים בין המעצמות וכך נגררה אירופה כולה למלחמה טוטאלית והתפלגה לשני גושים לוחמים.

הצדדים היריבים במלחמה

לצדן של המעצמות הלוחמות נלחמו צבאות של בני המושבות, כמו: אוסטרליה, ניו-זילנד וקנדה, שהיו תחת חסות בריטית. המונים התגייסו לכוחות הלוחמים בהאמינם למנהיגיהם שהשתמשו בתעמולה בעלת מסרים לאומיים לטיפוח ההתלהבות ורצון הלחימה של החיילים והאזרחים. מליונים נהרגו במלחמה זו שהסתיימה בנצחון של מדינות ההסכמה על מדינות המרכז.

מהלאומיות

היהודית

לתנועה

הציונית

פרק 5 - התגבשות הלאומיות היהודית באירופה

השינוי במעמד האזרחי של היהודים

השינויים שהתרחשו, והשפיעו על אוכלוסיית אירופה, לא פסחו על החברה היהודית. במהלך המאה ה-19 החל באירופה תהליך הדרגתי של **אמנציפציה** (שיוויון זכויות) שתחילתו היה עם המהפכה הצרפתית.

בשנת 1791 התקבל באספה הלאומית הצרפתית **חוק שוויון ליהודים**, שהביא להשוואת הזכויות הפוליטיות והמשפטיות של היהודים, ולביטול ההגבלות שהוטלו עליהם עד אז. עם קבלת האמנציפציה, נפתחו בפני היהודים אפשרויות שעד אז היו חסומות בפניהם. מעמד השיוויוני והחוקי איפשר להם להשתלב בכל תחומי החיים המודרניים שהתפתחו, ולעבוד במקצועות חופשיים.

השינוי בחיי היהודים

בעקבות האמנציפציה החל תהליך של שינוי בחברה היהודית. יהודים רבים עזבו את העיירות והכפרים ועברו להתגורר במרכזי המסחר והתעשייה שבערים. מעבר זה הביא לשינוי בעיסוקים הכלכליים של היהודים. יהודים רבים שהגיעו לעיר פנו ללמוד במוסדות להשכלה גבוהה, השתלבו בתפקידים ציבוריים וממשלתיים ועסקו במקצועות חופשיים.

למרות האמנציפציה, יהודים בגרמניה ואוסטריה הוגבלו בגלל הדת שלהם, והתקשו למצוא עבודה במסגרת המדינה. יהודים רבים פנו ללימודי רפואה, משפטים או תחומים אחרים, מצאו עבודה במרפאות פרטיות, הפכו לעורכי דין עצמאיים או השתלבו בעיתונאות.

משפחות יהודיות בעלות הון היו מעורבות בפעילות כלכלית משותפת עם ממשלות, כמו למשל **משפחת רוטשילד** שהיו בעלי תארי אצולה שהעניקה הלוואות לממשלות שונות ואף היתה מעורבת במימון הנחת מסילות ברזל באיטליה, באוסטריה וצרפת. או, מסילת הברזל ברוסיה שמומנה על ידי בעלי ההון היהודים **הברון הירש ושמואל פוליאקוב** ממשפחת בנקאים. משפחות כאלו סימלו את שליטת היהודים בכלכלה העולמית.

פרק 6 - המעבר מלאומיות יהודית לתנועה לאומית

התאגדות היהודים באגודות לאומיות

תגובתם של היהודים ברוסיה לפרעות ולפוגרומים שעברו במאה ה-19 באה לידי ביטוי בשתי דרכים:

- הגירה למדינות המערב כמו: ארה"ב, אנגליה, דרום אמריקה ועוד.
- הקמת אגודות לאומיות שתמכו בעלייה לארץ ישראל.

בשנת 1884 כבר פעלו ברוסיה מספר רב של אגודות, שכל אחת פעלה בסתר

ובנפרד, מתוך חשש מהשלטון הרוסי. אגודות רבות נוסדו גם במדינות מערב ומרכז אירופה כמו: **שארית ישראל, עזרא, נחמיה** ועוד. כל האגודות ביטאו שאיפה לשוב לארץ ישראל, אך הן פעלו ללא הנהגה מרכזית וללא הכוונה. בין האגודות השונות בלטה אגודת **ביל"ו (בית יעקב לכו ונלכה)** שנוסדה בחרקוב שבאוקראינה בשנת 1882 על ידי סטודנטים שצירפו אליהם גם בעלי

עיסוקים שונים. חברי האגודה היו מלאי אידיאלים, ומימשו את התחייה

הלאומית בעלייה ועבודה חקלאית בארץ ישראל. עם הפעילים שהקימו אגודות היו גם רבנים כמו:

הרב **שמואל מוהליבר (1824 - 1898)** מווילנה שהקים את אגודת **"בני ציון"** וקרא לעלייה לארץ ישראל במקום להגר למדינות המערב.

הרב שמואל מוהליבר

הרב **נפתלי יהודה צבי ברלין (1817 - 1893)** ראש **ישיבת וולוז'ין** ו**ישיבת עץ החיים** שקרא לעלייה והתיישבות בארץ ישראל. אך רוב הרבנים מהיהדות הדתית מסורתית נמנעו והתנגדו לפעילות הזו.

הרב נפתלי יהודה צבי ברלין

פרק 7 - הציונות התנועה הלאומית של היהודים

בנימין זאב (תאודור) הרצל (1860-1904)

הרצל נולד בשנת 1860 בבודפשט שבהונגריה, למשפחה יהודית מתבוללת והתחנך בסביבה של מתחים לאומיים. בהיותו בן 18, עקרה המשפחה לווינה בירת הקיסרות האוסטרו הונגרית, שם החל בלימודי המשפטים, אותם סיים בתואר דוקטור. למשך זמן קצר עסק בעריכת דין, אולם החליט להקדיש עצמו לכתיבה ועיתונאות.

בנימין זאב הרצל

במהלך השנים, התבררה להרצל יותר ויותר, המשמעות להיותו יהודי בעידן של אמנציפציה. בשלב זה עדיין האמין, כי התבוללות ושוויון זכויות מלא, יש בכוחם להבטיח ליהודים את השתלבותם בחברה. גילויי האנטישמיות שהיה עד להם באוניברסיטה בווינה, והתפרצויות האנטישמיות במדינות כמו צרפת וגרמניה, גרמו לו להבין כי האמנציפציה אינה הפתרון לבעיית היהודים.

לאחר קריאת ספרו של הפילוסוף אויגן קרל דירינג

בו טוען הכותב כי היהודים מסכנים את העמים בתוכם הם יושבים, ולכן יש למנוע מהם את הזכויות שקיבלו, כתב הרצל ביומנו "אם אדם נאור ומשכיל כמו דירינג יכול לכתוב כך, מה יש לצפות מהאספסוף". בחירתו של ראש עיריית ווינה, בעל המצע האנטישמי, בתמיכת השלטונות, היה סימן נוסף להרצל, כי היהודים אינם מוגנים עוד על ידי השלטון.

אולם, השיא היה, בהגיע הרצל כעיתונאי מווינה לסקר את משפט דרייפוס בצרפת. המשפט ותוצאותיו זעזעו את הרצל, והובילו אותו לאפיקי מחשבה חדשים. משפט דרייפוס סימל עבור הרצל את חוסר התקווה שבאמנציפציה, ואת הצורך להציע פתרונות שונים בתכלית, כדי לפתור את בעיותיו של העם היהודי. משפט דרייפוס שכנע את הרצל סופית, שלא תהיה תקומה לעם היהודי, לא ע"י טמיעה או אמנציפציה או הגירה. אלא, במדינה משלהם.

"הציונות שואפת להקים לעם ישראל בית-מולדת בארץ ישראל מובטח על פי משפט הכלל".

שלושה ביטויים בנוסח המצע מראים על גישתו של הרצל:

- **בית-מולדת** - בא במקום המילה **מדינה**. זאת כדי לא לעורר התנגדות של השלטון העותומאני ששלט על ארץ ישראל.
- **ארץ ישראל** - שנקבעה כטריטוריה להקמת מדינת היהודים, הביאה לתמיכתם של יהודי מזרח אירופה ולאיחוד השורות בעם היהודי.
- **משפט הכלל** - בא להראות על גישתו של הרצל לקבלת הכרה בין לאומית להקמת מדינה לעם היהודי.

הצהרתו של הרצל כי "הציונות אינה מתכוונת לפגוע באמונתו הדתית של אף זרם ביהדות" הביאה לצירופם של הציונים הדתיים לתנועה הציונית. בעצם אישורה של תוכנית באזל נוסדה באופן רשמי **התנועה הציונית** שהיא התנועה הלאומית המדינית של היהודים שרצתה להקים מדינה לעם היהודי. החוקר טלמון טוען שהיהדות החרדית במזרח אירופה חששה מאד מהתנועה הציונית המודרנית שייצגה את החילון ואיימה בפגיעה במסורת היהודית.

הקמתה של ההסתדרות הציונית

להרצל היה ברור כי הצהרות ונאומים לא יספיקו כדי לממש את המטרה של התנועה הציונית, לבנות מדינה לעם היהודי. כדי לעבור למישור של פעילות מעשית אינטנסיבית יעילה, על כל האגודות הציוניות להתאחד תחת גוף ארגוני אחד. לצורך כך הקונגרס אישר את הקמתה של **ההסתדרות הציונית** ארגון הגג של כל האגודות הציוניות בעולם, אשר מוסדותיה יאפשרו את השגת מטרות התנועה הציונית. בנעילת הקונגרס כתב הרצל ביומנו: "**בבאזל ייסדתי את מדינת היהודים**".

פרק 8 - האידיאולוגיות בלאומיות היהודית

בשלהי המאה ה-19 התפתחו אידיאולוגיות שונות בלאומיות היהודית, אשר אף היו קשורות בשמם של אישים מרכזיים וארגונים שהקימו. חלקן היו בתוך התנועה הציונית וחלקן לא היו ציוניות. כל האידיאולוגיות דנו בקשיי הקיום של העם היהודי, ולפעמים אף נמצא דמיון ביניהן, אך הפתרונות שהציעו היו שונים.

אידיאולוגיות ציוניות

הציונות המעשית

את הזרם האידיאולוגי של הציונות המעשית יסדו **פינסקר** ו**לילינבלום** מנהיגי תנועת "חיבת ציון". הציונות המעשית דגלה בעלייה והתיישבות בפועל בארץ ישראל וקביעת עובדות בשטח.

תנועת "חיבת ציון" הצטרפה לתנועה הציונית והמשיכה להשפיע גם בעת שהציונות הפכה לתנועה מדינית. נציגיה **יחיאל צ'לנוב** ו**מנחם אוסישקין** התנגדו לטריטוריה החלופית באוגנדה וטענו כי הדבקות בציון והכמיהה אליה היא שיצרה את הציונות.

פעולות
ההגשמה
של
התנועה
הציונית

פרק 9 - ההגשמה הלאומית של התנועה הציונית

"עבודת ההווה" ומשמעותה

יהודים רבים הצטרפו אל התנועה הציונית שילמו את דמי "השקל", השתתפו בבחירת הנציגים לקונגרסים הציוניים וגילו מעורבות רבה בכל מה שהתרחש בתנועה הציונית. הפעילות הציונית התרכזה בסניפים, אך גם בבתי הכנסת שם יהודי אירופה לא היו צריכים לחשוש מהשלטון.

פעילותה של התנועה הציונית התרחבה והאגודות הציוניות החלו בסדרת פעולות שנועדו לחזק את היהודים במקום מושבם. כלל הפעולות האלו כונו בשם "עבודת ההווה" והם כללו:

- פעילות חינוכית לחיזוק התרבות הלאומית היהודית ולחיזוק המוסדות הציוניים בקהילות.

- פעילות לקידום זכויות היהודים ושיפור מעמדם במדינות מושבם.

כבר בתוכנית באזל שאושרה בקונגרס הציוני הראשון בשנת 1897 מופיעה **עבודת ההווה** כחלק מהמדיניות של התנועה הציונית שתפעל ל: "ארגון היהדות כולה וליכודה על ידי מפעלים מקומיים וכלליים בהתאם לחוקי כל ארץ וארץ". וכמובן "תפעל להגברת הרגש הלאומי היהודי...". פעולות אלו היו דלילות בתחילה בגלל פעילותו של הרצל להשגת צ'רטר ממנהיגי מדינות אירופה.

פעולות "עבודת ההווה"

בראשית המאה ה-20 חלו התפתחויות בתנועה הציונית שהשפיעו על פעולות "עבודת ההווה". התפתחויות אלו היו:

- **מותו של הרצל ואי השגת הצ'רטר** - גרמו לחשש שהמוני יהודים ינטשו את התנועה הציונית והיא תתפורר. לכן יש לפעול להידוק הקשר עם הציבור היהודי ולטפח בו את התודעה הלאומית.

- **התחזקות הבונד** - גרם לחשש מנהירה של היהודים אל הבונד שהיה מאד פעיל בקרב הקהילות היהודיות באמצעות מוסדות החינוך בשפה היידיש, קופות העזרה ההדדית והעיתונים שהקים והפיצו את רעיונותיו.

פרק 10 - העלייה וההתיישבות בארץ ישראל

ארץ ישראל והישוב הישן

בשנת 1881 האוכלוסייה בארץ ישראל היתה דלילה ושלטה בה האימפריה העות'מאנית. האוכלוסייה היהודית שכללה כ 25000 נפש וכונתה **היישוב הישן** התרכזה בעיקר בערי הקודש ירושלים, צפת, טבריה וחברון, לצד שכניהם

אנשי היישוב הישן

הערבים והתפרנסו **מכספי החלוקה** שהיו תרומות ששלחו קהילות היהודים בחוץ לארץ ליושבים בארץ ישראל. תלותם בכספים אלו היתה כה רבה עד כי כל עיכוב בהגעתם יכול היה להביאם לידי חרפת רעב.

במהלך המחצית השנייה של המאה ה-19 החלו תהליכי שינוי בארץ ישראל בתחומים שונים אשר השפיעו על הישוב הישן:

- **התיישבות** - בעזרת נדבנים כמו **משה מונטפיורי** מאנגליה החל תהליך היציאה מן החומות בירושלים עם בנייתן של שכונות חדשות כמו: **משכנות שאננים** (1860), **מחנה ישראל** (1867), **נחלת השבעה** (1869), **מאה שערים** (1874).
- **כלכלה** - צעירי הישוב הישן הקימו ישובים חקלאיים על אדמות שרכשו. צעירים מירושלים הקימו את **פתח תקווה** (1878) על אדמות הכפר הערבי **אומלבס**, וצעירים מצפת הקימו את הישוב **גיא אוני** (1878) על אדמות הכפר הערבי **ג'אעוני**.
- **חינוך** - בעזרת תורמים נבנו מוסדות חינוך בירושלים אשר שפת הלימוד בהם היתה כשפת ארצם של התורמים: אנגלית, צרפתית או גרמנית. מוסדות אלו לימדו לימודי חול אשר גרמו לעימות עם החינוך המסורתי. **חברת כל ישראל חברים** (כ"ח) הקימה בשנת 1870 את בית הספר החקלאי **מקווה ישראל** שסימל חידוש בהכנת תלמידיו לעסוק בחקלאות.

א. התרחבות תהליך העיור

הישובים העירוניים ירושלים, טבריה, צפת וחברון היו קיימים בארץ ישראל כבר בתקופת היישוב הישן. רוב העולים אשר הגיעו לארץ התיישבו בערים אלו ופיתחו בהן את החיים היהודיים שמהם התפרנסו בעיירות מהן באו כמו: מסחר, עיסוק במלאכה זעירה של סנדלרות, נגרות ועוד. רק חלק מהעולים פנו לכיבוש האדמה והקמת ישובים המבוססים על חקלאות.

יפו מרכז הפעילות המסחרית

העיר יפו באותה תקופה נחשבה למרכז הפעילות הכלכלית בזכות הנמל הימי דרכו הגיעו העולים מאירופה ודרכו יצאו הסחורות לאירופה. נמל יפו שימש ליצוא ההדרים של המושבות בארץ ישראל.

רבים מהעולים השתקעו ביפו, כיוון שאורח החיים בה היה חופשי ומודרני ואפשר מציאת תעסוקה. ביפו הוקמו מוסדות ציבוריים כמו: בית חולים וספרייה ואפילו הגימנסיה העברית הראשונה.

בשנת 1906 חיו ביפו יותר מ-6000 יהודים לצד שכניהם הערבים בתנאי צפיפות קשים ובתנאי היגיינה ירודים. ולמרות זאת הביקוש לדירות היה גדול וגרם להתייקרות שכר הדירה.

הקמתה של תל אביב העיר העברית הראשונה

הגידול באוכלוסייה של יפו ותנאי המגורים הירודים דחפו יזמים בעלי הון לבנות שכונות מגורים חדשות ליהודים בקרבת יפו.

בשנת 1887 נבנתה שכונת "נווה צדק", ובשנת **1890** נבנתה שכונת "נווה שלום". תושבים יהודים ביפו החלו להתארגן כדי לבנות שכונת מגורים יהודית מודרנית ברמת בנייה גבוהה בקרבת יפו.

בשנת 1904 הוקמה חברת "אחוזת בית" אשר רכשה 60 מגרשים לבנייה בתמיכת המשרד הארצישראלי. עם מייסדי השכונה החדשה היו: **מאיר דיזנגוף** יו"ר ועד "אחוזת בית", **עקיבא אריה ווייס** מייסד חברת "אחוזת בית" ד"ר **חיים**

פרק 12 - ההישג המדיני של ההנהגה הציונית

הדילמה של ההנהגה הציונית במלחמת העולם הראשונה

היהודים באירופה בזמן מלחמת העולם הראשונה מצאו עצמם בשני גושי הצדדים הלוחמים. יהודים היו בגוש מדינות ההסכמה ויהודים היו בגוש מדינות המרכז, וכאזרחי המדינות הלוחמות אף הצטרפו לצבאות הלוחמים ונלחמו אלה באלה. מצב זה יצר דילמה גדולה בקרב ההנהגה של התנועה הציונית: **באיזה גוש מדינות עליה לתמוך?**

ברור היה להנהגה הציונית כי להחלטה כזו תהיה השפעה על גורלם של היהודים במדינות השונות ובוודאי על היישוב היהודי בארץ ישראל.

מדיניותה של ההנהגה הציונית במלחמת העולם הראשונה

בתחילת המלחמה נקטה ההנהגה הציונית במדיניות ניטרלית ואף פתחה לשכת קשר לסניפי התנועה בקופנהגן בירת דנמרק שהיתה ניטרלית במלחמה. אולם ככל שנמשכה המלחמה היה ברור להנהגה הציונית כי יהיה עליהם להחליט על תמיכה באחד הצדדים ואולי אפילו להשתתף באופן פעיל במלחמה. בוויכוח שהתנהל בהנהלה הציונית הסתמנו **שתי גישות:**

- **תמיכה בגרמניה** - בה צידדו מנהיגי יהדות גרמניה וחלק ממנהיגי התנועה הציונית, שטענו כי הגרמנים הם בעלי בריתם של העותומנים השולטים בארץ ישראל ויוכלו להיעזר בהם לטובת המפעל הציוני.
  - **תמיכה בבריטניה** - בה צידדו חלק ממנהיגי התנועה הציונית ובראשם **חיים וויצמן** שטענו כי העותומנים עוינים את הציונות ויש לתמוך בבריטניה ולהדק עימה את הקשר כדי שארץ ישראל תעבור בבוא היום לשליטתה ואז היא תסייע להגשמת היעדים של התנועה הציונית.
- ככל שמהלכי המלחמה התקדמו וגדל הסיכוי שבריטניה תכבוש את ארץ ישראל גברו גם הקולות שקראו לתמוך בבריטניה ואפילו להשתתף במלחמה במסגרת הצבא הבריטי.

פרק 13 - השוואה בין התנועות הלאומיות

באירופה לתנועה הציונית

את השוואה בין התנועות הלאומיות שהתפתחו באירופה לבין הציונות - התנועה הלאומית של העם היהודי, נערוך לפי מרכיבים בעלי השפעה ותרומה תוך בחינת המשותף והשונה ביניהן.

א. עיתוי התפתחות הלאומיות

טווח הזמן	הלאומיות באירופה	הלאומיות היהודית
תקופה	שלהי המאה ה-18 ובמהלך המאה ה-19	שלהי המאה ה-19 ובמהלך המאה ה-20

ב. הגורמים שהשפיעו על התפתחות הלאומיות

ההשפעה	הלאומיות	הגורמים
הביאה לביטול המעמדות, נוצרו ערכים של שוויון בין אזרחים, ניתנה זכות בחירה לציבור, התרחבה ההשכלה והתגבשו ערכים כלל אנושיים של מוסר ואחווה.	הלאומיות באירופה	דמוקרטיה וחילון
האמנציפציה ושוויון זכויות ליהודים הביאה להתפתחות תנועת ההשכלה היהודית, להשתלבותם בחברה ולהתבוללות גדולה.	הלאומיות היהודית	
גרמה למעבר האיכרים לעיר, נוצר הצורך במציאת תעסוקה בתעשייה שהביא להדגשת הלאומיות ויצירתה של האנטישמיות.	הלאומיות באירופה	תיעוש ועיור
גרם למעברם של היהודים לעיר. השתלבותם המהירה בכלכלה והמסחר גרמה להופעת האנטישמיות.	הלאומיות היהודית	